

Hebraio

Anutugât Nanjande den pat âlepje maknengiep.

¹ Uliknân tâmbâne dondâ Anutuje hakulup-nenne makyengiwerâm âmâ propetelupje den tiripje keije keije makyengim hungun yengimbo sop siân siân makyengiye.

² Hain makyengim gambiâ gambiâ beirâ bâinângen hinje sop miawakto maknengiwiapgât Nanje hungun anjo miawakmâ maknengiep. Akto uliknân Anutuje Nanje are âmâ wan me wan hârok damunyeje akbiap dâm hin dâm maganep, “Hâmbâi hân himbim miawakbiap are gâje damunje akmâ amboje akbiat.” dâm maganep. Magando âmâ Nanjande hân himbim ketuguep.

Anutugât Nanjande anjelo ewangiyektâp.

³ Akto Nanje arekne Anutugât pagalenân manmap, akto Eweje olop dopyetje konok manmandat. Akto Nanjande makto den kârikne arekne hân himbim me wan me wan hârok tângombo manmaen. Akto Anutugât Nanjande hânân gem manmâ dosannenje bo akbiapgât mondo dosannenje bo akto sumânba agato ekbiâ agatmâ himbimân âgâm himbingât Ambone Humo yâkgât bâtne bungen tatmap.

⁴ Âgâ tato Ewenande kot irakne wanep. Kot arekne anjelo yengât kotyeje ewangiâp. Dop hainâk Anutugât Nanjande anjelo are ewangiyekmap.

5 Aregât Anutuņe aņelo siâ hin maganep me? “Gâmâ nâņgât Nanne gârâmâ nâņe uņak menġektân.” me hin maganep mon? “Sop ain, nâ Nannaet nunak Eweņe bunņe akbian akto ekmâ Nanne dâwian.”

6 Akto Anutuņe Nanņe okotņe akmap are huņgun aņdo miawagep sop ain Anutuņe hin magep, “Anutugât aņelolupņande luâk iregât kotņe mem agatņet.”

7 Akto areâk bo. Anutuņe aņelolupņe yengât keiyeņe hin magep, “Aņelolupņe huņgun yengim hâkyeņe mem purikato seru hinare akmai. Dâ hoņ bawalupņe hâkyeņe mem purikato kâlâp ululunņe akmai.”

8 Gârâmâ Nanņaet keiņe hin dâep,

“Anutu gâņgât luâk Kembu tat tat are kârigem âgâm tatbiâp ain âgâ tatbiât. Akto gâņe luâk âmbâle damunyeņe manbiatgât huwangande amâ miwindik yekmenâ ârândâņ akbiapgât tirip towat hinare.

9 Akto agak meme âlepņeâk are egâlianmâ âmâ agak meme bâleņe are kuk hengân agaņmat. Aregât Anutu amâ gâņgât Anutu yâkņe heroņe maroņe akbiatgât keluņande puliginmâ towatņe giņdo gâņgât kâmotlupge hârok ewangi yekmat.”

10 Akto den siâ hin,

“Humo, ulikņân hân korânņe hârok ketuguen. Akto himbim amâ bâtgande liulien.

11 Gârâmâ hân himbim ketuguyelegen are hâmbâi bo akbiandat. Dâ gâmâ tatmâ manmâ âgâwiat. Hâmbâi sâņgum tâmbâņe akmâ tokmap dop hainâk hân himbim tâmbâņe akmâ bo akbiandat.

¹² Akto gâñe hân himbim mem ligim katmâ sângum ligimaen hainâk ligim katbiat. Me sângum siâ siâ lugum panmâ panmâ akmaen gâ hainâk pa-nyelekbiat. Dâ gâmâ tatmâ manmâ hainâk hainâk âgâwiat. Akto sopge hombangé bo boakbiap.”

den are âmâ Anutuñe ikiné nanñæet magep.

¹³ Dâ Anutuñe añelo siâ hin dâm magañep me? “Gâ bâte bunñe ain togom tatmenâ gasalupge keigaet amukñân kâmot katere tâliyekbiat.” Den ya kulengoân are amâ añelo yengât bo.

¹⁴ Dâ Anutuñe añelolupñe hungunyengiep kâmot potat yegep are hengem yenguwaigât hungun yengimbo gem hon bawa aknengiwai aregât añelolupñe makyengim hungunyengiep.

2

Anutugât Nanñande mem purikatnenegep are amâ bo hâkânñe akbaen.

¹⁻² Dâ ulikñân Anutuñe hakulupnenñe makyengiwerâm añelo hungun yengimbo gem den bunñe makyengiyi. Makyengimbiâ luâk âmbâleñe den are hâkân akmâ hamianñi are Anutuñe dowâk kuk akyengiep aregât bikñande maknengiyi den are mesokmâ mandenñe kuk humo metñe miawak nengiwop dâm launje lokom manmâ âgâwaen.

³ Aregât hengemnengumap are hâkân akmâ pandenñe amâ kuk humo arekñe miawak nengimbo gain gain akmâ âlepñe arim manbaen? Akto den pat âlepñe aregât keiñe Humonenñe yâkñe son makmâ miawagep. A hamiñân den are nânğâyene imâ bunñe dâm maknengiyi.

⁴ Hain maknengimbiâ âmâ Anutuņe, “Nannaet den amâ bunņe.” dâm aregât kulem keiņe keiņe mem mângim ikiņe Heakņe yâkgât kâmolângen hunğun aņdo hanņaet akmâ meme akyengimbo wan me wan owâiņe akmâ meyi, are yekmâ Anutugât Nanņaet den bunņe dâm nâņgâm heņgemgoyion.

Yesuņe amâ sop tâlâwâk siâ aņelo yengât amukņân malep.

⁵ Kepia beirâ miawakbiapgât denņe makmaen are âmâ Anutuņe aņelolupņande âiņe meņetgât bo magep.

⁶ Aregât siâņe hin kulemgoep,

“O Anutu, gâ luâk are wan akmapgât nâņgaņmat? Akto luâkgât nanaņ wanaet ekmâ nâņgaņmat?”

⁷ Gâ sop pâņ konok dondâņe aņelo yâk yengât amukyenân manbiapgât maganen. Gâ pagaleņe kot patņande akmâ heņgemgoanen. Akto wan me wan bânņande mângiep are damunņe ak dâm kalaņen.

⁸ Hain dâm maganmenâ hân himbim hârok damunyeņe akmâ manmap.”

dâm kulemgoep. Aregât Anutuņe wan me wan hârok amukņân kato tâliwiap amâ siâ siâ are akņângen bo tatmap. Gârâmâ den are boâk mi-awakto ekten. Irawot bunņe akbiap, aregât hinņe wan me wan siâ nanņaet amukņân boâk manden.

⁹ Dâ Yesu yâk âmâ ekmaen. Yâk sop pâņ konok dondâņe aņelo yengât amukņân manmâ momogât hâk hilâlâm nâņgâm metembo âmâ Anutuņe makto pagaleņe akto kot pat humo lokom mem mandâp.

Yâk Anutuŋe han kalem aknengiâkgât dâmbo momogât hâk hilâlâm kalakŋe luâk hârok nengât akmâ nâŋgâep.

Yesu amâ nengât teu mamananŋe.

¹⁰ O Galalupne, Yesu Anutugât nanŋe yâkgât siâkâ makbe. Wan me wan ketugum damun nenŋe akmap are Anutuŋe, “Nâŋgât kâmot pagalenân katyekbian.” dâm nanŋe heŋgem nenguwiapgât keiŋe kalep, are huŋgun aŋdo hâk hilâlâm nâŋgâmbo heŋgem nengu nengugât dâp miawagep, are amâ ârândân agep.

¹¹ Akto Anutugât nanŋande heŋgem nengumap are akto nen heŋgem nengumap nen amâ Ewenenŋe konok tatâp aregât dopnenŋe konok akten. Aregât Yesuŋe nen emi garilupne dâm nengonmâ amâ nengât bo aŋun aŋgiep.

¹² Aregât hin dêep, “O Anutu nâŋgât emi garilupne gâŋgât kotge makyenŋiwian. Akto kâmot are yeŋgât hutyenân kinmâ kotge mem agatbaen.”

¹³ Akto siâ hin dêep, “Nâŋe biwine Anutugâlânâk katmâ manbian.” dêep. Akto siâ hin dêep, “Anutuŋe yâkgât kâmot niŋdo yâk olop yu kinmâ miawakten.” dêep.

¹⁴ Akto den arekŋe keinenŋe maknengimap. Nenâmâ Yesugât kâmot akmaen nen hâknenŋe yu mem manmaen aregât Anutugât Nanŋande Niambi momogât dop damunŋe are kondere bo agâk dâm aregât luâk hainare akmâ moep.

¹⁵ Hain akmâ amâ nen momogât dâp hain aregât hamewakmâ manmâ hâk hilâlâm nâŋgâm gayion nen oloŋ nenekto hamep bo akto biwinenŋe owâiŋe agep. Are miawagâk dâm moep.

¹⁶ Aregât keiŋe hin. Anutugât Nanŋe arekŋe aŋelo yeŋgât âi bo miep. Nen Abrahamgât kâmot nen hengem nenguwerâm giep.

¹⁷ Aregât kâmotlupŋe nen manmaen are wan me wan hârok akmâ manmâ giep. Gem âmâ Anutugât sumbe kat kat luâk areyeŋgât humo arekŋe luâk âmbâle yeŋgât dosayeŋe bo agâk dâm sonŋo sumbe katminep, dop hainâk Anutugât nanŋe luâk akmâ okot nâŋgâ nengim Anutugât launŋe hârok lokom Anutuŋe kuk bo agâkgât sumbe aknengiep.

¹⁸ Hain akmâ âmâ Niambi dop nengumap ain nen tân nenguwerâm âmâ luâk akmâ mando Niambi yâkŋe dop kombo hâk hilâlâm nâŋgâep. Hâk hilâlâm nâŋgâepgât nen Niambiŋe oloŋ nenekberâm akto sop ainâk tân nengumap.

3

Yesuŋe Mose ewangimap.

¹ O Galalupne Anutuŋe yekto huragumap ye olop Anutuŋe oloŋ nenekto kâmot konok agion ye Yesugât keiŋe are Yesu nengât sumbe kat kat luâk humo akto hoŋ bawaŋe yâkgât den pat âlepŋe makmaen are ekmâ nâŋgâm hengemgom âmâ hanyenande bigeimbiâ kârigiep.

² Moseŋe Anutugât emetgât âi mem launŋe lokom malep aregât Yesuŋe hainâk âi amboŋande makto launŋe lokom malep.

³ Emet mângimap yâkgât kot patŋe agatmap aregât emetgât kot pat ewangimap dop hainâgâk Yesu agak memenande Mosegât agak meme ewangimap.

⁴ Akto aregât den dopņe makbe. Nen âmâ emet ketugumaen. Dâ Anutuņe âmâ wan me wan hârok ketugu nenekmap.

⁵ Dop hainâk Mose Anutugât emelan damun akmâ siân den miawakbiap are hârok makyenġimbo Anutuņe ekto huraguminep.

Yuda gâtņande biwi kârik agi.

⁶ Dâ Kristo âmâ Anutugât Nanņande emet am-boņe akmap. Emet amâ nen ire. Akto are yân bo. Nenņe Anutugât meterņân kârikņe kinbaengât akto pagaleņe miawaknengiwiapgât biwi owâi akmâ manmaengât paņâk mem manmâ bo hâkâņ akbaen âmâ Anutugât emetņe akbaen.

⁷ Aregât keiņe Anutugât Heakņande hin dâep, “Anutuņe emelâk makto nâņgâyi aregât

⁸ uņak biwiyeņe kârikņe bo aganġim denņe hâkâņ bo akbei. Akto hakulupyene ulikņân hân kamitņângen mali ainâk dop yenġure hâkâņe akmâ laune bo lokoyi.

⁹ Akto kulem keiņe keiņe hekat yenġim tân yenġure hombaņ 40 akto hanâk dâm dop nugum manmini.

¹⁰ Aregât nâņgâre bâlimbo kuk akyenġim hin magân, Yâkņe hanyenande sopņe sopņe gulip akmai akto nâņgât dâp bo ekmâ nâņgâm henġemgoyi.

¹¹ Haingât kuk akyenġim den kârikņe hin magân, Yâkņe nâņgât manmâ nâņgâmbiâ biwiyene sândugeâkgât kepia hân ain bo ariwai. Bo kârikņe.”

Yudaņe agi are nâņgâm hamewakbaen.

¹² Galalupne aregât hin akbei. Yenġâlân gâtņe bikņande hanyenande den pat âlepņe are bunņe

borâm hâkâñe dâm Anutu Manman Ambone hamianbâigât damun agangim manbei.

¹³ Hain akmâ âmâ bâleñe hianñe yengâlân gâtñe siâ hianđo han biwi kârikñe akbopgât hokboâk hokboâk unak hole miawakmawân ârândân mem kârikñe mângim akmâ maganji goanji akmâ makbei.

¹⁴ Akto nen Kristo olop manmâ gayiongât han biwinenñe owâimap. Are kilâkgât pânân tinâk mem manmâ aregât horatñân togonegât akmâ âgâwaen.

¹⁵ Akto Heakñe magep yu kulengoân,

“Anutunje emelâk makto nângâyi aregât unak biwiyenande kârikñe bo agangim denñe hâkân bo akbei. Akto hakulupyene ulikñân hân kamitñân mali ainâk dop yengure hâkânñe akmâ lauñe bo lokoyi.”

¹⁶ Akto ninema yengât magep? Akto ninande Anutunje den makyengimbo hâkân agi? Amâ Israe luâk âmbâle Mosenje olon yekto Aigita hân hep-unmâ hân kamitñângen ariyi are.

¹⁷ Akto ninema homban 40 bo akto tân yengumbo hamianbiâ nângâmbo bâliep? Are âmâ hainâk bâleñe agi aregât hâuñe hân kamitñângen mombiâ hâkyeñe ain hambuep.

¹⁸ Akto Anutunje ninema hin makyengiep, “Kuk akyengire biwiyene sândugeâkgât kepia hân ain bo ariwai.” dêep? Amâ hin. Anutugât lau bo lokoyi are.

¹⁹ Aregât hin nângâen. Luâk âmbâleñe biwiyene Anutugâlân bo katmâ mali aregât Anutunje kuk akyengiep. Hain akto biwiyene bo sândugiep. Aregât ye hainâk akbâen dâm biwiyene damunñe

akbei.

4

Biwinenŋe sândugewiapgât kepia.

¹ Akto Anutuŋe biwinenŋe sândugembo tatmâ hutuk âgâwaengât makmâ kalep aregât nelâm nengiwop dâm âi mem manne. Dâ hain bo akbaen amâ Anutuŋe nenekto ârândân bo akto hâuŋe nengimbo biwinenŋe umatŋeâk tatmâ âgâwapi, are akbop dâm hamewakne.

² Akto aregât keiŋe lâuwâŋe makbe. Ulikŋân luâk âmbâle hân kamitŋângen manminiân Anutuŋe ikiŋe keiŋe makyenŋiep. Hain makyenŋimbo biwiyeŋe yâkgâlân bo kali aregât Anutugât dennande bo tânyenŋuep are nâŋgâm henŋemgone. Akto nenâkai ulikŋân hainâk Anutugât keiŋe bo nâŋgâyion. Gârâmâ hamiŋân maknengimbiâ nâŋgâyion aregât âi humoâk mem manne.

³ Akto nen biwinenŋe yâkgâlân kalion nen âmâ emelâk biwinenŋe sândugembo tatmâ hutuk âgâen. Gârâmâ Yuda kâmot hân kamitŋângen manmini arekŋe hain bo agi. Aregât Anutuŋe magep,

“Haingât kuk akyenŋim den kârikŋe hin magân,
Yâkŋe nâŋgât manmâ nâŋgâniŋbiâ biwiyeŋe
sândugeâkgât kepia hân ain bo ariwai. Bo
kârikŋe.” Anutuŋe hain dêep.

Dâ Anutuŋe hân himbim katyelekmâ âi mem metem ain âmâ hâk sânduk geâk dâm makmâ kalep.

⁴ Aregât keiŋe Anutuŋe siân hin magep, “Anutuŋe hilâm bât biken lâuwâ akto ain yân tatmâ hutuk âgâep.”

⁵ Gârâmâ emelâk kulengoân ain hin dêep, “Han biwiyeŋe sândugeâkgât kepia hân ain bo ariwai. Bo kârikŋe.” Anutuŋe hain dâm makmâ kalep.

⁶ Akto âmâ hân kamitŋângen manmini yâkŋe den pat âlepŋe are hâkâŋ akmâ bo lokoyi aregât bo tatmâ hutuk âgâyi. Hain akbiâ benŋe luâk âmbâle bikŋe yâk yeŋgât dumyeŋân âgâm Anutu olop tatmâ hutuk âgâwaigât dâp miawaktâp.

⁷ Aregât beirâ Anutuŋe bâindâm Dawidi ma-gaŋmâ emelâk kulengoân are hin dêep, “Anutuŋe emelâk makto nâŋgâyi aregât uŋak biwiyeŋe kârikŋe bo agaŋgim denŋe nâŋgâm hâkâŋ bo ak-bei.” dêep a emelâk kulengoân.

⁸ Dâ ulikŋân Yosuaŋe malep sop ain manman sândukgât Anutuŋe makmâ kalep are miawagep dâine aregât kakŋân Anutuŋe manman sânduk siâkâ bo makmâ katbop.

⁹ Aregât hin nâŋgâmaen. Anutugât luâk âmbâlelupŋe yâk yeŋgât nâŋgâm manbiâ biwiyeŋe sânduge akmâ âgâwiapgât kepia hân tatnengiep.

¹⁰ Anutuŋe âi mem mando hilâm bât biken lâuwâ akto ainâk tatmâ hutuk âgâep aregât nen hainâk âi memâk tatmâ mandenŋe Anutuŋe bâin dâmbo manman sânduk âlepŋe miawak nengiwiap.

¹¹ Aregât Anutuŋe manman sândukŋe nengi-wiapgât makmâ kalep are bunŋe miawaknengiâk dâm âi humo mem hakulupnenŋande laŋe bo lokoyi aregât Anutuŋe makto biwiyeŋe bo sândugiep, are nen hainâk akbâen dâm Anutugât lau lokom manbaen.

¹² Amâ wangât? Hingât. Hângât tembe loko âmâ tâwât metŋe mem arimai. Dop hainâk Anutugât den amâ golâ manmanŋe akto metŋe dondâ.

Tembe lokoyengât tâwât âmâ metnje arekne luâk siâgât okot kambiamnje ewum hionmap dop hainâk den metnje dondâ arekne nângâ nângânenjaet biwinenje akto hannenje are potatmâ mem miawakmap. Mem miawakto agak memenenje miawakto den âiân katnenekmap.

¹³ Akto siâ me siâ Anutugât dewunjan tigâk bo yemap. Akto Anutu enemjan kinmâ keinenje makmâ miawakbaen yâkne amâ hârok ekto amâ miapjan akto katip bâlâk miawaktenje ekmap.

Yesunje sumbe kat kat yâk yengât luâk kautnje malep.

¹⁴ Galalupne, nengât sumbe kat kat luâk humo amâ Yesu Anutugât Nanje yâk âmâ himbimân âgâep. Aregât Yesugât akmâ magion are kârikne mem manmâ âgâne.

¹⁵ Nengât sumbe kat kat luâk amâ yânje bo. Yesu sumbe kat kat Humonenje yâkne amâ Anutugât Nanje yâk hânân malewân sop ain Hiangi Ambojande oloj nenekto bâlene akberâm akmâ malion ain Yesunje nângâ nengimapgât dâp bo pâp komap gârâmâ bâlene bo agep.

¹⁶ aregât Anutu ulilanberâm âmâ bo hamewakmâ dowâk yâk ulilanbaen. Akto lumbe tat tatjan tatmap yâkne dowâk okot âlep aknengim damun nenje akmap aregât umatje miawak-nengimboân ain dowâk ulilanbaen.

5

Yesunje nengât akmâ sumbe âi miep aregât Anutunje kot humo wanep.

¹ Galalupne, sumbe kat kat luâk areyengât kautlupyeŋe yâk yeŋgât keiyeŋe makyenġire nânġâŋet. Anutuŋe luâk areyengât hutyeŋânba mem miawakyekto Anutugât kambiamŋe sândugeâkgât luâk âmbâle yeŋgât akmâ Anutugât enemŋân kinmai. Kinmâ dosayeŋe aregât sumbe omai.

² Hain akmai gârâmâ yeukŋeyenjaet yeŋgumbo aregât luâk âmbâle bikŋe Anutugât den lokowerâm pâpkomai yâk yeŋgât okot nânġâ yeŋgim yeukŋe akyenġimai.

³ Aregât luâk âmbâle yâk yeŋgât dosayenjaet sumbe akmai. Akto areâk bo. Yenjaet dosayenjaet sumbe akmai.

⁴ Akto yâk ikinjaet hanŋe watmâ âi are bo miep. Bo. Ulikŋân Anutuŋe sumbe kat kat luâk Aron yâk soŋ oloŋmâ âi waŋdo miep hainâk gam gam sumbe kat kat luâk hârok ikinjak oloŋ yekmâ âi yeŋgimap.

⁵ Hainâk Kristoŋe ikinjaet ukenŋe bo walep. Anutuŋe âi iregât waŋberâm den hin dêep,

“Gâmâ nânġât Nanne gârâmâ nânġe uŋak menġektân.” dêep,

yâkŋe âi are waŋmâ huŋgun aŋep.

⁶ Akto Anutuŋe Nanjaet den siâ hin dêep,

“Ulikŋân sumbe kat kat luâk siâ kotŋe Melkisede are âi are waŋdere mem âgâep hainâk sumbe kat katgât kat ġiŋdere sumbegât âi mem âgâwiat.” dêep.

⁷ Akto Yesuŋe luâk akmâ hânân manmâ indem konmâ momogât dâwânba oloŋnekben dâm yâk ulilaŋdo biwiŋe yâkgâlân kalep aregât Ewenande nânġaŋep. Amâ Yesuŋe Anutugât akmâ hamewâkmâ malepgât Ewenande nânġaŋep.

⁸ Yesu âmâ Anutugât Nanje gârâmâ hâk hilâlâm nângâep. Dâ Ewenjaet lau lokomap aregât agak memene miawagep.

⁹ Hain akmâ agak meme ârândânâk akmâ nen biwinenje yâkgâlân katmâ launje lokomaen nen âmâ Yesunje hejgem nenguwiapgât dâp miawagep. Amâ yogan bo. Hejgem nengumbo manman kârikjân manmâ âgâwaengât.

¹⁰ Akto areâk bo. Anutunje sumbegât âi Melkisede wanjo mem âgâep. Hainâk Nanje wanjo mem âgâmap. Aregât hejgem nenguwiapgât bo pâpkom manmap.

Nen nananj gurukje yengât dop bo manbaen.

¹¹ O Galalupnenne, nenje Yesugât keiñe hârok makyengiwaengât ukenñe nângâmaen. Gârâmâ ondopyenñe kârikñe aktâi âmâ gain gain makyengiweren?

¹² Akto ye dennenne emelâk makyengiyion are nângâm hejgemgoyi dâine bâin hinñe yenje luâk âmbâle bikñe den kepikmâ makyengiwaî. Yengât hin nângâm hilipkoân luâk âmbâle siâ emelâk makyengiwerâigât sop aktâp dâm makmâ hilipkoân. Gârâmâ hain bo aktâi. Aregât ye nananj gurukñe dop hainâk manmai. Namâk nemai. Dâ sot bunñe yenjiennñe gain gain nembai?

¹³ Yengât agak memeyenñe aregât den dopñe makyengire nângâñet. Nananj gurukñande namâk nem manmai akto gam gam sot bunñe nemai. Ye dop hainâk hinñe nananj gurukñe akmai den keiñeâk getek getek makyengiennñe nângâm hejgemgomaî. Dâ Yesugât den patñe hârok hejgem

nengumbo agak meme âlepneâk miawakmap are makyengienne bo nângâmai.

¹⁴ Akto nen sot bunne nanan gurukne bo wanmaen. Nanan emelâk nam hepunmâ handâ akto are sot bunne wanmaen. Dop hainâk luâk âmbâle agak meme âlepne me bâlene potatmâ hengemgom mali aregât nângâ nângâyeje humo agep are âmâ den pat âlepne hârok makyengimaen.

6

Anutu hamianmâ âmâ biwi purik kat katgât dopne bo tatâp.

¹ Akto Kristogât den keijnânbak lâuwâne bo makyengiwerân. Dâ hin akne. Han biwi nângâ nângânenne kârikne kilâkgât agak meme âlepne mem mandenne Anutune nenekto huraguwiap. Akto den keine keine dondâ agak meme momone aregât ye hanyene purik kato biwiyeje Anutugâlân katbei aregât lâuwâne bo makyengiwerân.

² Akto hâk biwi puli puli aregât keine lâuwâne bo makyengiwerân. Akto bâtnenne kautyenân kalion akto momonânba agatbaen akto Anutune denân katyekto âgâwaigât keine lâuwâne bo makyengiwerân.

³ Gârâmâ Anutune âlepne dâambo âlepne agak memenenne huraguâkgât mene.

⁴ Amâ luâk âmbâle biknande den pat âlepne nângâm himbimgât wan me wan ukenne nângâmbiâ Heaknande kautyenân miep are makyengienne han biwiyeje lâuwâne purikatbaigât dop bo tatâp.

⁵ Akto Anutugât den aregât ukenje nângâm manman kârikje aregât ukenje nângâyî.

⁶ Hain nângâyî gârâmâ aregât haminân Anutugât hâkân akmai akto Anutu Nannande moep aregât hainâk hâkân akmâ yâkgât âi amâ yânje dâm nângâmbiâ gembo aregât makyenjiennje han bi-wiyenje purikatbaigât dop bo tatâp. Amâ Anutugât nanje lâuwânje lâwinân moâkgât akbiâ bikjande ekbiâ gemap.

⁷ Aregât den dopje makbe. Hân siân âmâ tânâk âlepje gembo hân ambolupjande sot alekje kâmet yekbiâ hân arekje tânyengumbo sot âlepje pâtkowiap. Pâtkombo Anutuje meme agando hân ambonjande âlepje manbai.

⁸ Akto hân siâ sot âlepje bo pâtkomap ain hewukje bâleje arekjeak pâtkomap aregât Anutuje sait den makto kâlâpje om metewiap.

Yuda gâtjande âi humo membiâ Anutuje nângâmbo huragumap.

⁹ Galalupne, ya kulemgoân amâ yenje agak meme are ewangimaigât kulemgoân. Amâ wan me wan hengemgo hengemgo keije are nângâenje humo akmâ tân nengumap. Amâ hin.

¹⁰ Ye âi humo mem Yesugât kâmolân gâtje okot nângâ yengim tân yenguyi are Anutuje nângâmap. Aregât hinje akmai.

¹¹ Akto ye agak meme âlepje keije keije mem mali aregât hainâk Anutuje wan me wan egâlianmap aregâlâk ukenje ikiyeâk ikiyeâk nângâm manmâ âgâwei. Are miawagâk dâm manden.

¹² Aregât Anutuņe makmâ katmâ hâriep are mem manmâ konam bo akmâ âmâ Anutuņe hinņe wan me wan boâk yeņgiâp aregât bo hâkâņ ak-bei. Akto ulikņân Anutugât kâmolân gâtņe bikņe Anutuņe makmâ kato aregâlâk nâņgâm bo hâkâņ akmâ âmâ kili. Hain kinmâ siâ me siâ miawak yeņgiep aregât nâņgâmbiâ biwiyeņe humo agâk. Akto mesokbiâ gewopgât hainâk den are paņâk mem manmâ âgâwei.

Manman nenņæet kândârâ kârikņe tatâp.

¹³ Akto Anutuņe Abraham aregâlân den dâm makmâ kalep aregât luâk âmbâle siânbaņe Anutu bo ewangimai aregât ikiņe kotņe konmâ wâtņân kinmâ Abrahamgât hindâm makmâ kalep,

¹⁴ “Hâmbâi âmâ nunak memene akgiņdere âmâ hakulupge dondâ sambelem ariwai.” dâep.

¹⁵ Hain dâmbo Abrahamņe den are nâņgâm bo hâkâņ agep. Aregât Anutuņe den pat âlepņe are yâkgât makmâ kalep.

¹⁶ Akto agak memenenņe hin. Nen men-dugum magangi goangi aktenņe kâmot lâuwâ akto den bunņe kârikņe makberâm âmâ ainâk Anutu ewanginenekmap yâkgât dewunņân kinden dâm makmâ katmaen. Hain makmâ katenņe den bunņe dâm nâņgâmbiâ den bo akmap.

¹⁷ Aregât Anutuņe ikiņe kâmolân gâtņe nengât den makmâ kalep are Anutuņe den bunņe maktâp are bo bâliwiap dâņet dâm ainâk den pat kat katņe are ikiņe kotņe konmâ agonakmâ magep.

¹⁸ Are dâp lâuwâgât Anutuņe henengiwiapgât dop bo tatâp aregât nen gulip nenguwop dâm Anutugâlân togom manmâ wan me wan hârok

miawak nengiwiap aregât nângâenne biwinenne humo akbiâp. Are nângâm pañâk mene.

¹⁹ Anutuñe den pat kalep aregât nângâm biwinenne gulip akto aregât han lâuwâ bo akmaen. Amâ wangât anga hinare. Akto biwinenne sândukñe amâ sumbe emetñaet sângum haminân ain ariep.

²⁰ Ain âmâ nengât sumbe kat kat kautñe Yesu arekñe nengât Sumbe kat kat luâk humo bo mombiap yâkñe nengât dumnennân kinmâ himbimân Ewenaelân nengât sumbe kato huraguep. Hain akmâ âmâ Melkisede ulikñân sumbe kat kat luâk areyengât kautñe malep yâkgât dopñân miawagep. Hainâk miawakmâ manmâ âgâwiapgât. Yesuñe hain agepgât nengât biwi sânduk âmâ himbimân tatmâ âgâwiap.

7

Melkisedegât keiñe.

¹ Galalupne, luâk kotñe Melkisede yâkgât keiñe makyengire nângâñet. Melkisede âmâ kepiñe kotñe Salem aregât luâk kembu akminep. Akto Anutu Humonenñe kârikñe yâkgât sumbe kat kat luâk akminep. Akto Abraham ikinje tembe lokolupñe olop hilâm siân arim kepia siâ siâ are yengât luâk kembulupyene yengum metem purik katbiâ Melkisede arekñe Abraham are dâwân ekmâ penianmâ manjanmâ gulam den magañep.

² Hain dâm mangando Abrahamñe wan me wan talañep are bikñe potatmâ Anutugât pat wanep. Akto Melkisede are âmâ kotñe purikñe amâ hin, “Agak meme âlepñe aregât amboñe.” Akto yâkgât

kepia kotŋe Salem kot aregât purikŋe amâ, “Biwi sânduk aregât amboŋe.”

³ Akto Melkisedegât eweŋe memene me gin-bailupŋe bo miawagi akto ikinje miawagepgât sopŋe me moepgât sopŋe bo miawaknengiep. Aregât Anutugât nanŋe sumbe kat kat hinare ulikŋânba manmâ gaep, hainâk manmâ âgâwiap. Dop hainâk Melkisede amâ sumbe kat kat luâk ulikŋânba manmâ gaep hainâk manmâ âgâwiap dâmaen.

⁴ Akto Melkisede amâ luâk yânŋe bo. Abraham amâ Israe nengât hakunenŋe yâkŋe wan me wan luâk kembu siânba yengât miep are potatmâ Anutugât pat waŋep. Aregât Melkisedeŋe Abraham ewangiminep.

⁵ Akto aregât kakŋân Abrahamgât hakuŋe siâ kotŋe Lewi yâkgât kâmolân gâtŋande sumbe kat kat luâk akmini. Akto Mosegât den kârikŋe are Lewi kâmot gâtŋe yengât galalupyene Israe luâk âmbâle bikŋande wan me wan tat yengiep are potatmâ Lewigât kâmot are yengiŋi aregât magep.

⁶ Dâ Melkisede amâ Lewigât kâmolân gâtŋe bo are Abrahamŋe Anutugât pat waŋdo Anutuŋe Abraham makmâ kalep aregât gulam den ma-gaŋep.

⁷ Akto aregât niŋande ewangiminep? Luâk arekŋe âmâ luâk gegeŋe den dâtâŋe makyengimâp. Aregât Melkisedeŋe Abraham ewangiminep.

⁸ Akto uŋak nengât sumbe kat kat luâk wan me wan tatnengiep, are potatmâ bikŋe yengimaen are âmâ luâgâk aregât momogât dop miawak yengimbo momai. Dâ ulikŋân Melkisede amâ wan me wan biken meminep are momogât dop bo

miawagep aregât amâ Melkisedeņe sumbe luâk bikņe ewangi yekminep.

⁹⁻¹⁰ Akto areâk bo. Lewigât kâmot are boâk miawagi ainâk Abraham Lewigât hakuņe arekņe Melkisede wan me wan waņep. Aregât Lewi hainâk Abrahamgât kâlegen gâtņe malep arekņe dop hainâk waņep dâmaen.

Sumbe kat kat luâk tâmbâņe mali amâ âiyeņe âlepņe bo.

¹¹ Galalupne, Lewigât kâmolân gâtņe sumbe kat kat luâk akmini arekņe den kârikņe luâk âmbâle bikņe makyenġimini. Hain akmâ sumbe katbiâ Anutuņe nenekto huragumap dâine sumbe kat kat luâk siâ Melkisede hinare bo miawakbop. Akto Lewigât kâmot âi are membiâ ain agak meme âlepņeâk membaen aregât dâp miawak nengiep dâine Aronġât kâmot âi hainâk mem âġawâi.

¹² Aregât sumbe kat katgât âi tâmbâņe are dâp tato irakņe siâ miawakto âmâ tâmbâņaet den kârikņe hainâġâk dâp kalaņdo irakņe siâ miawakbiap.

¹³ Hain akbiapgât bunņe âmâ Yesu Lewigât kâmolân gâtņe bo. Yâk âmâ Yudagât kâmolân gâtņe ġârâmâ Yudagât hakulupņe amâ sumbe kat katgât âi bo meyi.

¹⁴ Akto Kembunenņe Yudagât hakulupņe yâk yenġâlânba miawagep. Aregât hin nânġâmaen. Yudagât kâmotlupņande sumbe kat katgât âi aregât Moseņe bo magep.

¹⁵ Aregât keiņe siâ gai miawakmâ henġemġoâp. Hingât. Sumbe kat kat aņġâ siâ Melkisede

yâkgât dopņân miawagep aregât Yesuņe Sumbe kat katgât âi mendo ârândân agep.

¹⁶ Yâk âmâ hakuņaet kotņe aregât dopņân bo miawakmâ sumbe âi miep. Bo dondâ. Yâk âmâ manman kârikņaet bo boakbiapgât kârikņeņe akmâ manmâ sumbegât âi miep akto mem manmâ âgâwīap.

¹⁷ Aregât Anutuņe hin dâep,

“Ulikņân sumbe kat kat luâk siâ kotņe Melkisede are âi waņdere mem âgâep hainâk sumbe kat katgât kat giņdere âi mem âgâwīat.” dâep.

Yesuņe Melkisedegât dop hainâk akmâ sumbe âi mem mandâp.

¹⁸⁻¹⁹ Akto Mosegât den kârikņande agak meme âlepņe mem manmaengât kârikņe bo nengiep. Akto bo tân nenguep, aregât Anutugât den irakņande Anutugâlân ariwaengât dâp miawak nengiep, are nâņgâenņe biwinenņe humo akmap. Amâ ulikņângât ewangimap.

²⁰ Are amâ yân bo. Amâ Anutuņe ikinņe kotņe konmâ makmâ kalepgât. Ulikņân Lewigât kâmolân gâtņe yâkņe sumbegât âi membaigât amâ Anutuņe den yânņe makmâ kalep.

²¹ Dâ hinņe amâ Anutuņe Nanņe sumbegât âi waņberâm âmâ ikinņaet wâtņân kinmâ makmâ kalep aregât hin magep,

“Humoņe wâtņân kinmâ han lâuwâ bo akbiapgât hin makmap. Sumbegât âi mem âgâwīat.”

²² Aregât Yesuņe âi âlepņe mendo den pat irakņande miawak nengimbo tatmâ âgâwīap arekņe Mosegât den kârikņe are ewangimap.

23 Akto areâk bo. Lewigât kâmolân gâtņe sumbegât âi meyi are amâ luâk dondâ. Amâ moyi ainâk nananļupyeņande dumyeņân kinmâ âi memân moyi hain akmâ gambiâ gambiâ yu mi-awagi.

24 Dâ Yesu âmâ bo mombiap aregât sumbegât âi memâk memâk manmâ âgâwiap.

25 Aregât hokboâk hokboâk nenņe Yesu nengât dumnennân kilep dâm Anutugâlân arienņe âmâ Yesuņe nengât Anutu ulilaņdo Anutuņe Yesugât âlepņaet akmâ aregât dowâk hengem nengum âgâwiap.

Yesuņe sumbenenņe katmâ hengemgoep.

26 Sumbe kat kat Humonenņe yâk âmâ ârândân akto dosa bâlâk akto wan me wan mendo Anutuņe ekto ârândân akmap akto luâk âmbâle bâleņe akmai yâk yeņgât tiriwân bo manmap akto himbimân âgâm ewangim âgâepgât mandâp. Hain mannengimbo ârândân aktâp.

27 Dâ sumbe kat kat luâk âmâ hânân manmai arekņe hokboâk hokboâk yeņaet dosa are bo agâkgât sumbe ombiâ bo akto hamiņân luâk âmbâle yeņgât sumbe omai are âmâ Yesuņe hain bo akmap. Yâkgât dosa bo talaņmap aregât ikināet sumbe bo omap. Akto nengât dosa bo agâkgât hilâm konok nengât sumbe akmâ moep aregât hokboâk hokboâk bo akmap. Lâuwâņe âi bo talaņdâp.

28 Akto Mosegât den kârikņe arekņe luâk yeukņe mem sumbegât âi yeņgiep. Gârâmâ Anutuņe den

kârikņe makmâ kato bo bo agepgât Nanņe sumbegât âi waņdo bo mom âmâ âiâk memâk memâk âlepņeâk manmâ âgâwiap.

8

Yesuņe egon sumbe opmân bunņe ain âiņe memap.

¹ Akto yu kulengoân aregât keiņe amâ hin. Nengât sumbe kat kat luâk amâ Humogât tat tatņe himbimân manmap aregât bungen manmap

² Yesu arekņe Sumbe kat kat uligi luâkņe ketuguyi ain âi bo mem manmap. Yâk âmâ himbimân Anutuņe ketuguep ain âi mem manmap.

³ Akto sumbe kat kat luâk hârok Anutuņe meme akyengimbo wâtņân kinmâ okot âlepgât akmâ sumbe kat katgât âi memai aregât Anutugât Nanņande hainâk wan me wan Anutu waņmapgât bâlâk bo manmap.

⁴ Dâ Yesu hânân mandâp dâine sumbe kat kat bo manbop. Hânân den kârikņegât dopņân sumbe ogogât luâkņe âlepņe manmâ sumbegât âi mendâi.

⁵ Âiyeņe âmâ sumbe opmân yânņe ain âi memai. Dâ sumbe opmân bunņe amâ himbimân tatâp. Moseņe sumbe kat kat uligi mângiwerâm akto Kem-buņe hin maganep, “Nângât. Gimbânân sumbe opmân himbimân tatmap aregât towatņe hekat-giņân aregât dopņân siâ me siâ hârok are hânân mângiwen.”

⁶ Dâ Yesuņe âmâ dewatiak dewatiak âgâ âgâņaet sumbegât âi humoâk memap. Amâ hingât. Anutuņe Yesugât akmâ den pat âlepņe makmâ hâriep arekņe Moseņe makmâ kalep are ewangimap.

Dewatiak dewatiak irakñæet den.

⁷ Akto Mosegât den kârikñe arekñe wan me wan hârok âlepñeâk mem miawagep dâine Anutuñe den pat irakñe bo makmâ katbop.

⁸ Gârâmâ Anutuñe Mose maganđo den kârikñe kulemgoep are ekmâ hârok âlepñe bo mem miawagep den pat are nângâm irakñe âlepñe makmâ kalep aregât keñe Anutuñe hin magep,

“Humoñe hin dâep, “Siân Israe kâmot akto Yuda kâmot are yengâlân den pat âlepñe irakñe makyengiwian.

⁹ Ulikñân Israe luâk Aigitawa oloñ yegân are den pat âlepñe makyengire den pat aregât hâkân akmâ loŋgaiyi aregât nâkai yengât hâkân agân. Den kârikñe ain kalân amâ hainare bo.

¹⁰ Imâ den âlepñe irakñe sop are bo aktoân Israe kâmot yengâlân makmâ hârewian. Siân den pat irakñe âlepñe ire han biwiyenân totokom katere kepikmâ bigeim kinbiap. Hain akmâ damunyeñe akmâ tân yenguwian. Akto nâñe amâ yengât Kembu akto ye amâ nângât kâmot akbai.

¹¹ Akto sop ain siâne siâ bo hâwâtbiâp, “Humo nânganben.” dâm maganđiâp. Hain bo. Sop ain amâ luâk âmbâle hârok âgâ âgâne gegenê nângâ ninbai.

¹² Hârok nângâ ninbiâ bâlenjeyenê aregât yaiwâk akyengim dosayenê bo oyanmâ nângâm manmâ âgâwian.” Humoñe hain dâep.”

¹³ Aregât keñe amâ hin. Anutuñe den pat irakñe dâm magep aregât den pat tâmbâne are bo agâk dâm makmâ kalep. Aregât den pat tâmbâne amâ emelâk bâliep akto siâ me siâ torokmâ bâlimap hainâk arekñe bo akberâm aktâp.

9

Sumbe kat kat uligi aregât keiņe.

¹ Akto den kârikņe tâmbâņe amâ siâ siâgât hârok Anutuņe keiņe makyenġiep. Akto uligi kâlegen âgâm amâ ikinġe kotņe mem agatņetgât hekatyenġiep. Akto hângât emetgât makmâ hâriep.

² Akto sumbe kat kat uligi aregât keiņe hin. Ulik gulik amâ mâron humo panmâ emet mângiyi. Aregât kâlegen amâ pagaleņe kat kat siâ akto sot Anutugât enemņân katmai are me wan me wan Anutu kotņe mem agatbaen dâm kali.

³ Akto emet kom hâre hâreņe siâ talep amâ sângum kâkâlep aregât hamiņân Anutuņe ekto ârândân agâkgât welamņe.

⁴ Ain sumbe ogogât kat katņe goliņe mângiyi are talep. Akto dewatiak dewatiak gât emetņe goliņe mângiyi are akto Aronġât huwan momoņe kâmņe gam golâ agep are akto kât papaņe Anutuņe ain den kârikņe kulemgoep are hârok talep.

⁵ Akto Anutugât pagaleņe miawakbiapgât anelo dopņe lâuwâ kotņe Kerubim ain kiliat. Arekņe Anutuņe gem maņgan nenekmap welam aregât damunņe agiat. Akto wan me wan yu kulemgoân amâ hinņe keiņe hârok makyenġiwerengât dop bo tatâp.

Sumbe kat kat luâk ulikņân mali yenġât âi amâ bunņe bo.

⁶ Dâ kom hâre hâreņe siâ ain Lewigât kâmolân gâtņe wan me wan are katbiâ kindo amâ hokboâk hokboâk sumbe kat kat luâk poņ kâlegen âgâm bam gutmâ Anutu okot âlepgât wan me wan ulilaņmini.

⁷ Gârâmâ uligi kâlegen are âmâ sumbe kat kat luâk areyengât kautneyeñe konok arekñe homban konok kâlegen amâ hilâm konok ain âgâm ikinje dosañe bo agâkgât akto Israe luâk âmbâle dosayeñe bo agâkgât songo gilâmñe mem âgâm Anutugâlân wanminep.

⁸⁻⁹ Aregât keiñe amâ Anutugât Heakñande mak-nengimbo hin nângâen. Uligi kilewân amâ luâk âmbâle Anutugâlân hanâk bo âgâmini nângâen. Akto sumbe kat kat luâk arekñe sumbe me wan me wan Anutugât okot âlep agañmini are ekmâ luâk âmbâle hârokñe hin dâyi, “Wei, ire âmâ hângât me hâk puli puligât me sotgât aregâlâk tângomap. Dâ han biwinenñe amâ bo tângomap.” dâm nângâmbiâ biwiyeñe bo sândugiep.

¹⁰ Amâ yogannæet pat. Yoganñe aregât benñe sotgât me tugât me hâkñe puli puligât. Akto agak meme irakñe miawakbiapgât miawagep.

Yesunje ikinje gilâmñande hâukonenegep arekñe bunñe aktâp.

¹¹ Hainâk hainâk manmâ gambiâ Anutunje bâin dâm Nanñe Kristo are hungunanjo sumbe kat katgât âi luâk bunñe miawagep. Hain akmâ manmâ hângât sumbe kat kat emetñe ketuguyi ain bo âgâm sumbe kalep. Bo. Wan me wan âlepñe miawakbiap aregât sumbe akmâ opmân bunñe tiripñe siâ ain âgâep.

¹² Ain âgâm âmâ hilâm konogân Anutugât enemñan bam âmâ nâniñ akto makao nanñe songogât gilâmñe bo miep. Amâ ikinæet gilâmñe wanjo nen hengem nenguwiapgât dâp miawak

nengiep. Are manmâ âgâwîap akto bo bo akbiap. Bo dondâ.

¹³ Dâ makao âmbengen kâmñe aregât hâkñe om derembiâ kau akto songo makao nâningât gilâmñe olop hâk yeñe puliâkgât sumbe luâkñe lapyuñguminep. Lapyuñgumbo sumbegât emetñân âgâmini.

¹⁴ Gârâmâ Kristoñe gembo Anutugât Heak âgâm yembiap arekñe memene agando ikinjaet gilâmñe are sumbe dâm kato Anutuñe ekto huraguep. Arekñe han biwinenñe pulimbo nen wan me wan mendenñe bâlimap aregât umatñe bo akto âmâ Anutu amâ manmangât amboñe yâkgât âi mem manmâ âgâwaen.

¹⁵ Aregât Kristoñe dewatiak dewatiak irakñaet miawagepgât Anutu akto nen hutnenñân kilep. Kinmâ dewatiak dewatiak tâmbâñe hârienñe dosanenñe miawaknengiep are bo agâkgât moep. Aregât akmâ Anutuñe kepilânenekto manden nen manman kârikñaet bât samut menegât welamenñân kinmâ moep.

¹⁶ Bât samutgât amâ hin yendâp. Amboñande mondoâk âmâ memaen.

¹⁷ Dâ amboñande golâ manmawân âmâ bât samutñaet magep aregât den yân yembiap. Dâ mondoân âmâ den are bunñe miawakmap.

¹⁸ Dop hainâk Mosegât den kârikñe are Anutuñe makto miawakto ainâk songo gilâmñe gembo mondo den kârikñe are hamepñe olowâk miawagep.

¹⁹ Akto Moseñe den kârikñe are luâk âmbâle makyenñimbo nâñgâmbiâ kârikñe agâk dâm akto añe hewukñe esenñe siâ akto yo hâkñe siâ arekñe

mem tu akto songo gilâmne lapyungum luâk âmbâle hârok akto den kârikne kulengoep are lapkombo gilâm agi.

²⁰ Hain akto hin dâm makyengiep, “Anutune makmâ kalep are kârikne agâkgât gilâm yu lapkoân ire ekmâ nângâm hejgemgowei.”

²¹ Akto Mosenje hainâk lapkombo uligi are akto wan me wan kâlegen Anutugât akmâ katbiâ talep are gilâmâk hârok akmâ metiep.

²² Akto aregât den kârikne tâmbâne arekne talewân ainâk yo kombiâ mondo gilâmne lapkombiâ dosayene bo agep. Dâ gilâmne bo lapkombiâ dâine âmâ dosayene tatmâ gawop.

Yesune dosanenje bo agâkgât hâukonenegep.

²³ Akto yu kulengoân amâ himbimân tatmai aregât towat otneyene bunje bo are yengât bâlene ariâk dâm Mosenje gilâm lapkombo ârândân agep. Dâ himbimân wan me wan bunje dondâ are ârândân agâkgât gilâm yânne amâ lapkombiâ dâine ârândân bo akbop.

²⁴ Aregât Kristone uligigât otneje are akmâ âi luâkne uligi ketuguyi ain bo âgâep. Akto himbimân uligi bunje ain âgâm nengât dumnennân kindo Anutune ekto âlepne dondâ akmap.

²⁵ Akto ain hokboâk hokboâk gilâmne bo wanmap. Hilâm konok kâlegen gilâmne kâimbo ârândân agep. Dâ sumbe kat kat luâk are yengât kautneyene arekne songo gilâmne kârikne bo aregât hombanj ârândânâk ikinje gilâmne bo mem âgâ kâiminep.

²⁶ Dâ Kristo âmâ hain bo agep. Hain akmâ dâine ulikjânbak hâk hilâlâm hokboâk hokboâk nângâm

gawop. Dâ yâk âmâ hain bo agep. Yâkne âmâ hinne sop bânne tâlâgumbo ain miawakto dosa bunewâk bo agâk dâm ikinne hâkne arekne sumbe agâk dâm hilâm konogân kâinengiep.

²⁷ Akto Anutunje hilâm konogân bâin dâmbo mon-denje sop ain denân kat nenekbiap

²⁸ dop hainâk Anutunje hilâm konogân luâk âmbâle dondâ are yengât dosa bo agâk dâm Kristo wâtne agando moep aregât Kristone lâuwâne miawakmâ dosanenje lokombo bo akbiapgât bo gewiap. Bo dondâ. Aregât nenje togowen togowen dâm aregât ukenje nângâm etemgom konmâ oloŋmâ mandenje nen bunewâk henjem nenguwiapgât gewiap.

10

Den kârikŋaet amukŋân sumbe kali amâ bunje bo.

¹ Den kârikne amâ yân beirâ bunje miawakbiapgât patne yânne aktâp. Dâ bunje dondâ bo. Aregât sumbe kat kat luâk yânne den kârikne lokom hombanje hombanje sumbe katmai arekne Anutugât mepainje aganmai yâk âlepne biwi kau bo meyekmap.

² Akto dosayenje bunewâk bo agep dâine sumbe kat kat luâk arekne âi are hepunmâ sumbe siâ bo katmâ âmâ yân manbâi. Akto dosayenjaet nelâm yengimbo biwiyenje sândugewop.

³ Gârâmâ hombanj ârândânj sumbe kat kat luâk kautŋande sumbe memberâm

⁴ nânin me bulimakaogât gilâmne are mem uligi kâlegen âgâm kato dosayenje bo agepgât dâp

bo talep aregât dosayenjaet nângâmbiâ biwiyenje umatne tatoâk mali.

⁵ Akto Kristo hânân miawagep ain hin dêep, “Gâ Anutu, gâ songogât gilâmne aregât ukenje bo nângâmat. Dâ hâkne hengemgonijen.

⁶ Akto songo hâkne ombiâ aregât bunje bo dâmat. Akto sumbe katmâ ombiâ ukenje bo nângâmat.

⁷ Ain âmâ hin dân. O Anutu, wan me wan makmenâ kulemgoyi aregât denge lokom ukenge akmâ mem metewiangât togoân.” dêep.

⁸ Den aregât keine hin. Kristone âmâ hânân miawakmâ Ewenjaelân maganep, “Gâ songogât gilâmne kâimai me hâkne omai aregât ukenje bo nângâmat. Songo hâkne ombiâ aregât bunje bo dâmat. Akto sumbe katmâ ombiâ ukenje bo nângâmat.” dâm magep. Âmâ den pat kârikne tâmbâne makto kali.

⁹ Kristone den siâ hin dâm dewatiep, “Denge lokom ukenje akmâ mem metewiangât togoân.” dêep. Hain dâm âmâ den tâmbâne are urulep. Dâ den pat irakne are mem kârigiep.

¹⁰ Areâk bo. Yesu Kristone ikinje hâkne mem Anutugât sumbe dâm sop konogân wanjo ârândân agep aregât agak meme âlepne mem manmâ âgâwaengât dâp miawak nengiep.

Dâ Yesu âmâ sumbe bunje dondâ kalep.

¹¹ Galalupne, aregât lâuwâne makbe. Sumbe kat kat luâkne hokboâk hokboâk âiyenje mem sumbe omâk akmâ manmai arekne dosanenne bo boagep.

12 Hain agi aregât âmâ Kristo hilâm konogân sumbe konok kato Anutuņe ekto ârândân agep. Hain akto âiņe bo akto Anutugât bātņe bungen tatmâ mandâp.

13 Mandâp aregât siân Anutuņe nanņæet gasalupņe yeņgumbo yeukņe akbiâ Yesuņe damuņeņe akmâ tâliyekiapgât lâmgom tatmap.

14 Akto ikinę kâmot nengât huraguņetgât ikinę hâkņe mem Anutugât sumbe dâm waņep. Wando Anutuņe nenekto huraguep. Huragumbo âmâ Kristoņe tân nengumbo agak meme âlepņe mem mandenņe sumbe kat katgât âi bo agep.

15 Akto aregât keiņe Anutugât Heak arekņe bunņe agâkgât hekat nengiwerâm hin magep,

16 “Humoņe hin dâep, Siân den pat irakņe âlepņe ire han biwiyeņân totokom katere kepikmâ bigeim kinbiap.”

17 Akto siâ hin,

“Dosayeņe bo oyaņmâ nâņgâm manmâ âgâwian.”

18 Den aregât keiņe amâ dosanenņe bo oyaņbiapgât dâp miawaknengimbo âmâ benņe sumbe kat katgât luâk âiyeņe bo agep. Lâuwâņe bo membiap.

Yesuņe sumbe âi miepgât nen Anutugât enemņân owâi akmâ bam ulilaņbaen.

19 Galalupne, Yesugât hepņande hângi menengiepgât yâkgât opmân kâmbokņân âgânegât owâiâp.

20 Aregât dâp irakņe manmanņe mem owâinenegep. Aregât dâp miawagâk dâm hâkņande âgâwâigât pekeņe hârembo dâpņe miawaknengiep.

21 Aregât akmâ sumbe kat kat humo Anutugât opmân bunje kautje akmâ mannengimap.

22 Aregât hamep bo akmâ dosanenje bo agep dâm Anutugâlân arim biwinenje Yesugâlân katenje kindo nângâenne biwinenje sândugemapgât Anutugâlân arine. Hain manmaen aregât wan me wan umatjaet memenje biwinennân katberâm miawakto ain nen Yesugât kâmolân manmâ âgâwaen dâyon are nângâenne biwinenje humo agep. Akto sumbe kat kat luâk kautyenje are galalupyenjande tu puli aganjmini nen dop hainâk tu bunje puli nengiep. Aregât Anutugâlân arim den nângâenne bunje akbiap.

23 Humo Anutuje wan makmâ hâriep arekne den are bâliwiapgât dop bo tatâp aregât den maktenje biwinenje sândugiep are mem hâk hilâlâm nângâm âgâm manbaen.

24 Hain akmâ manmâ mendugum kinmâ gain gain biwinenje kârikne ketuguenje kilâkgât akto agak meme âlepne mem okot âlep aganjaengât are nângâm hengemgom tân aguwaen.

25 Dâ luâk âmbâle bikne bo mendugum kinmai. Dâ nen âmâ hain bo akbaen. Mendugum kinmâ sop humo tâlâguwerâp dâm biwinenje tân aguwaen.

Den pat âlepne nângâm âmâ bâlenje aktenje dosanenne lâuwâne miawakbopgât hamep akbaen.

26 Gârâmâ den pat âlepne nângâm hengemgoyion amâ beirâ agak meme bâlenje aregât ukenje nângâm agak meme bâlenje membaen aregât dosanenne bo agâkgât sumbe bo tatbiap. Bo dondâ.

²⁷ Hain aktenņe âmâ Anutuņe denân katnenekto kâlâwân manmâ âgâwaengât dop miawakbiap. Akto Anutugât gasa are kâlâpņe oyekbiap.

²⁸ Aregât hin makbe. Luâk âmbâle siâņe Mosegât den kârikņe longaimbo luâk âmbâle siânba lâuwâ me âlâwu arekņe ekmâ keiņe makmâ miawakbiâ humomolupyenande luâk âmbâle bâleņe agep are okot bo nânğanmâ kombiâ moep.

²⁹ Dâ hinņe luâk âmbâle siâņe Anutugât Nanņe yâkgât hâkâņ akmâ den pat âlepņe aregât keiņe amâ Yesu yâkgât gilâmņande henġem nenguep aregât hâkâņ akmâ Anutugât Heakņe damun nenņe akmâ okot âlep aknengimap are hepulep luâk âmbâleņe hain akto âmâ Humonenņande kondo hâk hilâlâm humo dondâ nânġâm âgâwîap.

³⁰ Luâk âmbâle hain akbai aregât Anutuņe hin dâep, “Nâņe bâleņe yeņaet dosa aregât hâuņe yeņgire umatņân manmâ âgâmbiâ ârândâņ akbiap.” dâep. Akto den siâ hin dâep, “Humoņe ikeiņe luâk âmbâle den âiân katyekbiap.” dâep.

³¹ Akto areâk bo. Anutu Manman Ambonande den âiân katyekto hâk hilâlâm hamepņe olowâk nânġâm manmâ âgâwai aregât yâkgâlâk hamewakmâ manbei.

Âi humo mem hâk hilâlâm nânġâm manbaengât bo hâkâņ akbaen.

³² O Galalupne, nânġâi? Ye ulikņân den pat âlepņe nânġâmbiâ biwiyeņe âgâmbo âi humo mem hâk hilâlâm nânġâyi. Amâ bo hâkâņ agi.

³³ Akto gasalupyene togom luâk âmbâle dewunyenân kat yekbiâ kinbiâ bugâņe yeņgum giriņyeņgiyi.

³⁴ Akto miti gasanande galalupyene bâlene mângiyekmâ kala busi kâlegen kat yekbiâ kili are yene okot nângâ yengim tânyenguyi. Akto areâk bo. Miti gasa arekne puli me wan me wan tatyengiep are kâmbu meyi sop ain nen hâmbâi iregât hâuñe âlepne kârikne himbimân tatnengiâp dâm herone agi.

³⁵ Aregât Anutu nânganbiâ biwiyeñe sândugiep aregât bo hâkân akmâ panmâ âmâ hâuñe âlepne humo membai.

³⁶ Âmâ siân hâuñe bâlâk manbâen dâm biwiyeñe Yesugâlânâk kilâkgât âi humo mem hâk hilâlâm nângâm hanâk Anutugât lau lokom manbei.

³⁷ Aregât lâuwâne makbe. Anutune hin magep, “Hâmbâi sop getek manmâ nângât hoñ bawa hungun andere dowâk miawakbiap.

³⁸ Akto hinne nângât luâk ârândânâk manmapne amâ nângâniñdo manmanne miawaganbiap. Hain. Gârâmâ yâk âigât hâkân akmâ hepun nekto âmâ ekmâ bo herone aganbian.”

³⁹ Akto nen âmâ aregât kâmolân gâtne bo. Yâk âmâ hâk hilâlâm aregât hamap akmâ Anutugât âi hepunbiâ Anutune makto gulip akbai. Dâ nen âmâ hain bo akbaen. Nen âmâ biwinenñe Anutugâlân kilâk dâm nângâm mandenñe Anutune otnenenñe membiap.

11

Biwi kat katgât keiñe.

¹ O Galalupne, nen biwinenñe Anutugâlân kilâk dâm nângâm manbaen aregât keiñe makyengire nângâñet. Biwi kat kat keiñe amâ hin. Wan

me wan bo egekne are bunne miawak nengiwiap aregât nânghâm han konogâk manbaen.

²⁻³ Akto nenne biwinenre Anutugâlân kalion aregât Anutu bo egekne arekne wan me wan mendo hân himbim egekne miawagep are bunne dâm nânghâmaen. Akto Anutugât kâmot uliknân biwiyenre Anutugâlân kali are Anutunje yekmâ âlepne dâep.

Abe, Enoko akto Noa yengât den.

⁴ Aregât yâk yengâlân gâtne siâ Abe yâkne biwinje Anutugâlân kalep aregât sumbe ondo Anutunje âlepne dâm nânghanep. Nânghando Abegât teunje Kainj arekne biwi kat katgât keinje hâkânj akmâ sumbe yân ondo Anutunje ekto âlepne bo agep. Aregât teunjande eminje kondo moep. Amâ eminjande biwinje Anutugâlân kalep aregât. Aregât pat nânghâm nen hin dâmaen. Abe moep gârâmâ yâkgât biwi kat katgât keinje arekne maknengimap.

⁵ Akto haminân luâk siâ kotne Enoko yâkne biwinje kalep are Anutunje ekto huragumbo aregât bo mombiap dâm olongdo hâkdâk tinj tinjâk âgâep. Aregât galalupjande Enoko yâtendâm undâgâtbiâ bo agep.

⁶ Akto luâk âmbâle bikjande hanyenande Anutu bo nânghanmai âmâ Anutunje yekmâ heronje bo akmap. Dâ Anutu mandâp bundâk nânghâm hengemgomaen akto hannenjande kulâgâlanjmaen nen hâunje âlepne nengiwiap dâm nenjeak yâkgâlân togone.

⁷ Akto haminân Noa hainâk biwinje Anutugâlân kalep aregât Anutunje wan me wan miawakbiap aregât magando dowâk sâs sâs mem kâmotlupne

bâliwâen dâm wanğa ketuguep. Yâkņe hain akmâ luâk dosayenæet keiņe mem miap palepgât akmâ Anutu nânğanmâ dosa bâlâk agak aregât bunņe amboņe agep.

Abrahamgât den.

⁸ Akto hamiņân Anutuņe Abrahamgât makmâ kalepgât maganđo bunņerâm biwiņe katmâ âlepņe hân niņbiat dâm hân siângen bo ekminewângen ain ariep.

⁹ Akto hân are mem miawakmâ biwi kat katgât Anutuņe hakulupge in manbei dâep are bunņe dâm hân ain yogan manmâ emet bunņe bo mâron uligiâk panmâ yem malep. Akto nanņe Isaka akto bâgiņe Yakobo yâkņe hainâk uligi mâron uligiâk are panmâ maliat. Akto Abraham akto Isaka akto Yakobo Anutuņe makmâ kalep den konok are amâ nengâlân miawakbiap dâm nânġâm mali.

¹⁰ Akto Abrahamņe Anutu bunņeâk makmap dâm nânġâep aregât Anutuņe kepia âlepņe himbimân kalep ain amâ bunņe donđâ ain manbaen dâm nânġâep.

¹¹ Akto Abrahamgât âmbenņe kotņe Sara yâkai hainâk biwiņe Anutugâlân kalep. Aregât Anutuņe ġâņe nanan membiat dâm maganep are nânġâmbo bunņe akto sâmbâ akmâ ain nanan miep. Amâ makmâ kalep yâkņe amâ bunņe dâepgât.

¹² Akto luâk konok kâmotlupņe manmâ sambelem gam gam yu miawakten. Amâ diâ himbimân tatâi dop hainâk me nupi harugât ġinġân tatâp dop hainâk. Ģârâmâ Abrahamņe sâmbâ akmâ ain nanņe Isaka miep. Yâk âmâ emelâk momaen sopņe ewangiep ain Isaka miep.

¹³ Luâk yu yengondân arekñe Anutu nângañmâ manmâ âmâ mom meteyi. Amâ siâ me siâ Anutune makmâ hâreyengiep are bunjerâm indâgen angângen yendo ekmâ mepaiñe mem herone mali. Dâ bo meyi. Hain akmâ aregât keñe hin nângâyî, nen hânân lombo akto yogan manden dâyi.

¹⁴⁻¹⁵ Luâk âmbâle arekñe hân iregâlânâk nângâyî dâine purik katmâ hân ulikñân gâtñe ain arim manbâi. Hain bo akmâ âmâ hângât kepia hain are bo amâ kepia bunñe himbimân tatmap are Anutune maknengim kalep ain manbaen dâm aregât lâmgom mali.

¹⁶ Lâmgom manbiâ Anutune kepia are yengât kalep are âlepñe ire amâ nângât kâmot dâm damunyeñe akto hân are membiâ ârândân agep. Hân arekñe hân ire ewangimap are miawaknengiwip dâm lâmgom mali. Aregât Anutune yâk yengât akmâ Anutuneyñe dâm agonakmapgât bo anjun akmap.

Isaka akto Yakobo yetgât den.

¹⁷ Akto Abraham den makmâ hâriepgât yâk Anutune dop koep. Hin. Nanñe Isaka Anutune wañep are sumbe omberâm akmâ mem ariep. Aregât yâkgât biwi kat kat âlepñe miawagep are nângâmaen. Akto nanñe Isaka are amâ luâk yânñe bo.

¹⁸ Anutune Abraham hin dâm magañep, “Nânñe Isaka giñân are amâ gângât kâmot are yengât hakuneyñe akbiap.” dâep.

¹⁹ Akto Abraham Anutune luâk momone momonânba mem agat yekto golâ manmai are nângâm Isaka mem sumbe omberâm ariep.

Aregât luâk momonânba agatmai Isaka dop hainâk alatanba sopanmâ agalep dâmaen.

²⁰ Akto haminân Abrahamgât nanne Isaka arekne biwine Anutugâlân kalep aregât nanlogâtne Yakobo akto Esau wan me wan beirâ miawakbiapgât den gulam makyetkiep.

²¹ Akto haminân Yakobone hainâk biwine Anutugâlân kalep, aregât momberâm akmâ huwanne tânagum Anutugât kotne mem agatmâ nanne kotne Yosepe yâkgât nanlogâtne den gulam makyetkiep.

²² Akto haminân Yosepe hainâk momberâm akmâ Anutune Israe kâmot are Aigitawa oloj yekbiap den are bunne dâm ginbailupne mombian dâm ikinne hagitjaet makyengiepi.

Mosegât den.

²³ Akto haminân Mosegât ewene memene biwiyetne Anutugâlân kaliat aregât Aigita luâk humone Israe nanlupylene gurukne yengumbiâ mojet dâep den are longaim nanyetne Mose are ekbela huragumbo heambukbela yendo dewutâ âlâwu bo agep.

²⁴ Akto Mose amâ nananân Aigita luâk humogât baratnande Mose amâ nângât nanne dâep. Dâ Mosenje humo akmâ are nângâm âmâ bo dâep.

²⁵ Bo dâm, “Anutugât kâmot Israe nengât bikne umatnân manmai are olop manbaen.” dâep. Akto Aigita yengât agak meme bâlene aregât ukenne bo nângâm ginbailupne penâyengiepi.

²⁶ Akto Mosenje Kristogât akmâ ukenne akto Israe gasalupyenande Mosegât keine nângâm hâkâne akmâ umatne waji. Hain akbiâ Mosenje hanâk dâm siân Anutune wan me wan wanbiapgât are

amâ âlepñe dondâ, dâ Aigitagât sikum amâ yânñe dâminep.

²⁷ Hain dâm Aigitagât humoyeñe yâkgât kukgât bo hamep akmâ âmâ Aigita hepulep. Akto Anutu bo egekñe are nânğâ aṇminep aregât Aigita hân akto sikum are hepun yekmâ ariep.

²⁸ Anutuñe ikinje aṇelo hunğun aṇdo gem Aigita yengât nanlupyene ulik gulik are yengumbo moyi aregât nenguwop dâm emetyene lamagât gilâm lapkoyi. Akto Moseñe biwiñe Anutugâlânâk kalep akto Anutuñe wan magep are bunñe dâm nânğâm malep aregât hain agep.

²⁹ Akto sop ain Israe luâk Anutu bunñe dâm nânğâyî aregât Aigita hepunmâ haru Gilâm are hutñânba hâtikom âlepñe arimbiâ âmâ Aigita gâtñe arekñe hainâk hâtikowerâm haru hutñân bam arimbiâ haruñe kawut yekto moyi.

Yeriko ikinjak hogoakmâ agum awam agep.

³⁰ Akto hamiñân Israe luâk âmbâle biwiyeñe Anutugâlân kali aregât kepia kotñe Yeriko haot kârikñe kâtñe ketuguyi are gam ândeanbiâ hilâm bât biken lâuwâ bo agep. Bo akto ainâk biwiyeñe kali aregât bunñe haot humo tâmbâ are ikinjak patak agum awam agep.

³¹ Akto âmbâle dâp gulip malep kotñe Rahaba arekñe biwiñe Anutugâlân kalep aregât Israe luâk lâuwâ togoyiat are gasaṇe meyelekbâi dâm mem heambuk yelegep. Rahaba hain agep aregât Israe luâk kepia âgâm Anutu hâkân agañmini are yengum âmâ Rahaba bo koyi.

Anutugât luâk bikñe yengât den.

³² Wei, galama hakulupnenne dondâ biwiyene Anutugâlân kali areyengâlân gâtne bikne hin Gideon akto Barak akto Simson akto Yepita akto Dawidi akto Samue akto Anutugât Propetelupne are amâ gain gain keiyene kulemgowian sop bo aktâp.

³³ Luâk ya yengondân are amâ hân siâ siân âgâm ambolupne yengum meteyi. Akto luâk âmbâle bâlene denân katyekbiâ dosayene miawak yengimbo aregât hâune yengiyi. Akto Anutune makto bunne dâm lâmgom kinbiâ yengimbo mem mali. Akto Anutugât gasalupnande Anutugât luâk siâ bau metne kotne laion are hutyenân panbiâ âmâ Anutune maknengiep are bunne dâm kinbiâ bo neyegi.

³⁴ Akto Anutugât gasalupnande Anutugât kâmot luâk kâlâwân panyekbiâ gembia Anutune maknengiep are bunne dâmbiâ bo oyegep. Akto gasalupyenande oreyekberâm agi ina âlepne yân ariyi. Akto luâk bikne yeukne akbiâ Anutune makto kârikne agi. Akto Gasalupyene togombiâ Anutune makto kârikne akmâ gasalupyene yengum meteyi.

³⁵ Akto Anutugât kâmolân gâtne âmbâle bikne are yengât ginbailupyene biken mombiâ Anutune makto momonânba agali. Akto Anutugât kâmolân gâtne bikne, “Siân Anutune momonânba goanenenekto manman âlepne dondâ miawak nengiwiap.” dâm aregât gasalupyenande togom Anutugât pat hepunjet dâm hâk hilâlâm yengimbâ borâm âmâ kârikne akmâ manmâ âgâyi.

³⁶ Are yengâlân gâtne bikne gasalupyenande

giriŋ yeŋgim bugâŋe yeŋguyi. Akto tâk kârikŋe kotŋe seiŋ arekŋe hiko yekbiâ kala busi kâlegen tali.

³⁷ Akto bikŋe âmâ gasalupyenande kât panmâ yeŋguyi. Bikŋe gasalupyenande segeŋe tepyeŋe hâreyekbiâ pânyeŋe lâuwâ akto moyi. Me tâwâtŋe yeŋgumbiâ moyi. Dâ bikŋande âmâ gasalupnennande menenekbâi dâm bau hâkŋe luguakmâ halângen heambukmâ bam gutmini. Akto bikŋande mop mali akto sot me sânġum me kotŋe siâ siâ hârok bâlâk mop mali. Akto umatŋe humo miawak yeŋgiep. Akto luâk âmbâle yânŋande yekmâ bâleŋe akyeŋgimini.

³⁸ Akto Anutugât kâmolân gâtŋe ain mali arekŋe hângât luâk âmbâle ewangi yegi. Akto areâk bo. Bikŋande âmâ hân kamitŋângen manmâ gimbânân manmâ kât akto hân kâlegen mali.

³⁹ Luâk âmbâle arekŋe âmâ yân hain bo agi. Biwiyenŋe Anutugâlân kali aregât kârikŋân kinmâ hain agi. Anutuŋe biwi kat katyeŋe are ekto ârândânġak agep. Aregât bunŋe hâmbâi membai. Dâ mali sopŋân Anutuŋe makmâ kalep are bo egi.

⁴⁰ Gârâmâ Anutuŋe yâk yeŋġât okot nânġâm hin dêep, “Hâmbâi nânġât kâmot biwiyenŋe nannaelân katbiâ tato are olop luâk âmbâle umatŋân mali are olop manman âlepŋân manbai.” dêep. Aregât hakulupnenŋe luâk âmbâle umatŋân mali arekŋe wan me wan aregât Anutuŋe makmâ kalep are hânân bo mem manmâ moyi. Amâ hâmbâi tat tatnenŋe miawakbiapġât dâm agi.

Yesuñe âi miep are nângâm hengemgom hainâk akbaen.

¹ Galalupne, nengât hakulupnenñe biwiyene Anutugâlân kali aregât keñe yu kulemgoân. Yâk âmâ hâk hilâlâm nângâm Anutugât âi memâk mali. Aregât nenâkai yâk yenğât pat nângâm hainâk aknerâm wan me wanne biwinenñe mendo gemap are akto agak meme bâlenñe hikom andânenekmap a hârok hepunmâ Anutugât âi kârikñeâk mem hâk hilâlâm nângâm âmâ bo hâkân akbaen.

² Hain akmâ Yesu yâkñe nengât biwi kat katgât agat meme mem miawakmâ hekat nengim ikinjak mem metiep are ekmâ hainâk akbaen dâm nângâm hengemgowaen. Akto Yesuñe hâmbâi, “Ewene olop himbimân tatetñe biwine herone akbiap.” dâm nângâep aregât lâwinân kombiâ hâk hilâlâm nângâm aregât hâkân bo agep. Akto girin anj aregât bo hâkân agep. Are hârok lokom manmâ mondo Anutuñe mem oloñdo Anutugât tat tat bunjângen tatmâ manmap.

³ Galalupne, luâk bâlenñande Yesu hain aganjât pat nângâm hain akmâ umatñe siâ siâ aregât bo hâkân akbei. Akto hinñe umatñe miawak yenğimbo aregât Yesugât pat nângâm hengemgom âmâ benñe biwiyene bo bâlimbo manmâ âğâwei.

⁴ Ye bâlenñande kawutyekberâm akto âmâ kârikñe akmâ hâkyenñe membiâ kepilâ akto gilâmyenñe gembo moyi ye hainare boâk miawakyenğiep.

Anutuñe orem miwindiknenekmap.

⁵ Galalupne, Anutugât den bikñe nananjupne dâm makyenğimap aregât nelâmyenğiep mon?

“Nanne Humoŋe gugum miwindik gekberâmbô
âmâ aregât hâkân bo akben. Akto Anutuŋe
hain bo akben dâm makgiŋmâ guguwiaŋp âmâ
hanâk âlepŋe dâmenâ biwige bo bâliwiâp.

⁶ Akto Humoŋe okot nânŋaŋmap yâkgât ikinŋe
kâmolân dewatiwiapgât hain akmâ heŋgemgombo
miwindik akmâ ikinŋaet nanŋe konbiap.”

Hain tatâp are oyaŋmâ umatŋe miawak
yeŋgiwawân hanâk dâm âi membiâ biwiyenŋe
bo bâliwiâp.

⁷ Akto nengât agak meme hin. Nanaŋlupnenŋe
bâleŋe akbâirâm bugâŋe yeŋgum miwindik yek-
maen. Dop hainâk Anutuŋe makto umatŋe
miawak yeŋgimbo hin nânŋâwei, “Wei, ire âmâ
âlepŋe, Anutuŋe nan baratlupne dâm nengonmap
aregât nengum miwindik nenektâp.” hain nânŋâm
heronŋe akbei.

⁸ Akto makmâ miwindik miwindik dop are
luâk âmbâle hârok aknengimap aregât Anutuŋe bo
yeŋgum miwindik yekmap âmâ benŋe nananŋ kâit
hainare akbai.

⁹ Akto areâk bo. Ewelupnenŋe hânân
manmai arekŋe nengum miwindik nenekbiâ
are âlepŋe bo dâm hâkân agion aregât Ewenenŋe
otnenenŋe damunŋe akmâ manmap arekŋe hain
aknengimbo dowâk âlepŋerâm bo hâkân akmâ
âmâ mandenŋe tân nengumbo heronŋe akbaen.

¹⁰ Akto ewelupnenŋe âmâ ukenyenŋaet akmâ
yogan aknengiŋi gârâmâ Anutuŋe âmâ nâ olop
manmâ âgâwaigât âlepŋe akŋet dâm hain ak-
nengimap.

¹¹ Akto Anutuŋe nengum miwindik nenekmap
aregât hâk hilâlâm nânŋâmaen gârâmâ Anutuŋe

nengum miwindik nenekmap dâm nângâenne benje siân nengât agak memenenne âlepne mi-awakto biwinenne sândugewiap.

Nen kârikne tîntîjâk kinmâ tân aguwaen.

¹² Aregât bâtyene keiyene momone are hengemgom kârikneâk tâlim kinmâ ariwai.

¹³ Akto dâp bâlene watbâigât keiyene damunne akbei. Akto bam gutbai ain keiyene bâlimbo amâ dondâ bâliwopgât akmâ damun akbei.

¹⁴ Yene luâk âmbâle hârok gala akyenngiwaigât akto agak memeyene Anutune ekto ârândân akmap aregât tân yengum hâwât agangiwei. Dâ agak meme âlepne ârândân a bâlâk manmaine amâ Anutu bo ekbai.

¹⁵ Akto yengâlân gâtne siâ Anutune damunne akmap aregât kâmolân gâtne Anutune okot akyengimap are mesokmâ tâpâkowopgât ikinje tân aguwiâp. Akto kuk hengân miawak yengimbo kalakne kândârâne pâtkombo potalakbiâ kuk hengân sambelewopgât yene tân aguwei.

¹⁶ Akto yengâlân gâtne siâne bâlene malene ak-bopgât damun agangiwei. Me Anutu bâlâk man-bai amâ Esaugât dop hainâk akbâi. Yâkne âmâ ewenâet bât samut bâine aregât hâkân agep. Hain akmâ sotgât nângâm emine ulilando sot wando ewenande wan me wan ninbiap are âmâ ginbian dâm eminâet makmâ kalep.

¹⁷ Esaugât keine nângâi. Yâk beirâ bât samut bâine memberâmbo bo miawagep. Yâk han siâ akmâ ewum hâumgom indem umaliakmâ bo akto hepulep.

Nen Sion gimbânân mete kalion.

18 Galama, ye âmâ gimbâñe mambâñe me kâlâpñe omap ain bo togoyi. Me hândâk hamandat me tânâk kaunmâ kindâp ain bo togoyi.

19 Yudagât hakulupyene Aigita hânânba togom gimbâñe siâ ain togom kili. Ain togom kinbiâ munñe humo akto den siâ nângâwâen dâm ulit hanokoak agi.

20 Hain agi aregât Anutuñe hin dêep, “Luâk me âmbâle me bau me yo me wan me wan gimbâñe iren tâlimbo kât mem panmâ kombiâ moâk.” dêep. Den kârikñe are nângâmbiâ umatñe agep.

21 Hain akto hamepñe olowâk miawakmâ gambo Mosenñe hin magep, “Nâ hamewakmâ sân sân mendân.” dêep.

22 Gârâmâ ye Anutuñe hain bo akyengiep. Ye âmâ irakñaet pat gimbâñe kotñe Sion ain togoyi. Ain âmâ Yerusalem kepia Anutu manman kârikñaet Ambonñe yâkgât kepia ain togoyi. Akto añelo dondâ himbimân manmâ heronñe akmâ manmai ye hârok yâk yengâlân togoyi.

23 Akto ulikñân manmâ gaep yâkgât kâmot âmâ kotyene himbimân kilep yâk yengâlân togoyi. Are akto luâk âmbâle Anutuñe mem kepilâyekto huraguyi yâk yengât otneyene yâk yengâlân togoyi. Are akto Anutu hân himbim Ambonñe denân katnenekbiap yâkgâlân gai togoyi.

24 Akto areâk bo. Yene Yesugât den pat âlepñe kârikñe agâkgât moep yâkgâlân togoyi. Dâ ulikñân Abe teunñe kondo mondo yâkgât gilâmñe magep. Dâ Yesuñe mondo yâkgât gilâmñe âlepñe arekñe Abegât gilâmñe ewangiep.

25 Aregât Anutuñe makyengimbo bo hâkân akbei.

Akto Anutuŋe Mose magan̄do hânân mali are den makyen̄gimbo are hâkân̄ akmâ hepuli aregât hâuŋe umatŋe miawak yen̄giep. Dâ Anutu himbimân gâtŋande nen maknengimbo hâkân̄ akten̄e âmâ hâuŋe hamepŋe bâlen̄e olowâk miawak nengi-wiap.

Anutuŋe nengât wan me wan kârikŋeâk nengi-wiap aregât kotŋe mem hamep akbaen.

²⁶ Akto Anutuŋe Sinai gimbân̄ân Mose magan̄ep ain âmâ hân duwuŋ agep. Akto aregât kakŋân hin dêep, “Magân a hâmbâi hainâk bâin dâre hân akto himbim duwuŋ akmâ bo akbiandat.” dêep.

²⁷ Anutuŋe hain magep aregât keiŋe hin. Yâkŋe, “Ulikŋân magân a hainâk bâin dâwian.” dâm makto hân himbim bo akbela ben̄e wan me wan kârikŋeâk bo duwuŋ akbiap are miawakmâ tatmâ âgâwiap.

²⁸ Are âmâ nengât Anutuŋe makmâ katnengiepgât magep. Galalupne, Anutuŋe nengât wan me wan kârikŋeâk nengiwiap aregât kotŋe mem hamep akbaen.

²⁹ Akto kâlâpŋe siâ siâ hârok om metemap dop hainâk Anutunenn̄ande hârok gulip nenguwiap aregât Anutugât hamep akbaen.

13

Sami den.

¹ Galalupne, ye ulikŋân gala kalakmini are hainâk kalakmâ manmâ âgâwei.

² Akto ulikŋân lombo togombiâ luâk siâŋe imâ luâk yânŋe dâm tânyen̄gum âmâ aŋelo tânyen̄guep

aregât nângâm lombo yengâlân togombiâ âmâ hanâk dowâk tân yenguwei.

³ Akto bikne kala busi kâlegen manmai areyengât nelâm yengiwopegât nen yâk olop kala busi kâlegen taten dâm nângâm tân yenguwei. Akto yengâlân gâtne bikne gasalupyenande bâlenje akyengimbiâ hâk hilâlâm nângâmai nen olop hâk hilâlâm nângâmaen dâm dowâk tân aguwei.

⁴ Akto luâk âmbâle meakbaigât Anutuŋe magep aregât âlepne luâkne âmbâi meyekbiâ ârândân akbiâp. Akto âmbâlenje luâk meyekbiâ ârândân akbiâp. Gârâmâ Anutuŋe luâk âmbâle hanâk hanâk mem hepun hepun akmai are den âiân katyekto dosayenje miawakto aregât hâuŋe umatne yengiwiap aregât luâk âmâ âmbenlupyenje areâk meyekmâ manbai.

⁵ Akto Anutuŋe hin dêep,

“Nâ bo hepunyekbian akto bo hami yengire yân manbai. Bo dondâ.” dêep.

Aregât puligât nângâmbiâ humo bo akbiâp. Akto wan me wan tatyenggiâp are amâ ârândân dâm siâ me siâ bo egâlianbei.

⁶ Akto Anutuŋe yu magep aregât Anutuŋe kep kenŋu siâ hin magep are memberen,

“Humonande tân nugumap aregât luâk bâlenjande menekberâm pâpkomai are yengât bo hamep akbian.”

kep kenŋu are kulemgoep nen hain dâm mendenne biwinenŋe bo hionjakmap.

Ulikjân aknengim miti maknengiyi areâk mem Yesu watmâ manbaen.

7 Akto yengât humomolupyene Anutugât den makyengimini areyengât biwi kat kat akto agak memeyene nângâm hain akbei. Akto manmanyene nângâm hengemgowe.

8 Akto Yesu Kristo are wan me wan ulikjân akminep are hinje hainâk akmap akto hilâmje hilâmje hainâk akmâ manmâ âgâwip.

9 Aregât luâk siânbaŋe yengâlân togom hin makyengiŋi, “Sot are bo nembîâ âmâ Anutune meyekbiap me sot ire nembîâ ârândân akbiâp.” dâmbîâ âmâ bo nângâyengiwei. Aregât hin makyengire nângâŋet. Sot siâ me siâŋe biwinenne bo tângomap aregât den bâlene are hepunmâ Anutune okot âlep nângâm damun nenje akmap are nângâmbîâ biwiŋe kârikŋe agâk. Togoyi are amâ sotŋe biwiŋe bo tânyenguep aregât denyenande nen oloŋ nenekbop dâm bo nângâyî.

10 Nengât sumbe âmâ bunje. Dâ mâron uligî ain âi mem maliŋe âmâ nengât sumbe kat katjânba wan me wan siâ membaigât dâp bo tatyengiâp.

11 Aregât keiŋe hin. Sumbe kat kat luâk songo gilâmje katmai. Hain akbiâ âmâ songo hâkŋe luâk me âmbâle dosayeŋe bo agâk dâm âmâ kepia hâkŋâŋen ombîâ bo akminep.

12 Dop hainâk luâk bikjande Yesu mem kepia hâkŋâŋen lâwinân kombîâ moep. Akto Yesuŋe are âlepŋe dâm nunaet kâmot gilâmjande hengem yenguwip dâm kepia hâkŋâŋen arimbo kombîâ hâk hilâlâm nângâm moep.

13 Aregât Yesu kepia hâkŋâŋen kilep ain girinajmâ sârek koyi nenâkai hainâgâk kepia hâkŋâŋen kinmâ aŋun kakjân manbaengât bo

hâkân akne.

¹⁴ Hain akmâ kinmâ kepiannenje kârikne in bo tatnengiâp dâm kepia âlepne siân miawaknengi-wiap aregât lâmgom manmâ hannenñande owâim manbaen.

¹⁵ Akto Yesune tân nengumbo Anutugât sumbegât akmâ kotne mem agatbaen. Hain akbaen âmâ benje nen Yesu humonenje nen yâkgâlân gâtne dâmaen den are bunje akto ârândân akbiap.

¹⁶ Luâk me âmbâle siâ âlepne agañmâ wan me wan tân yengumap are potatmâ bikne wanbai aregât ukenje nângâwei. Hain akbai aregât agak meme are Anutune imâ sumbegât dopne dâm ekmâ âlepne dâwiap.

¹⁷ Kâmotlupyene damunylene akmai yâk yengât lau lokom amukyengân manbei. Yâkne âmâ âi mesokmâ membiâ yengât biwiyene bâlimbo âmâ aregât keñe Anutu enemñân makmâ miawakbai. Aregât yengât akmâ âigât ukenje nângâwai. Dâ âigât hâkân akbai amâ bo tânyenguwai.

¹⁸ Akto biwinenje owâine akmap aregât hokboâk hokboâk nenje agak meme âlepneâk mem manne dâmaen are akbaengât yene nengât ulilanbei.

¹⁹ Ulityenñande tân nugumbiâ Kembune mem purikatnekto yengâlân togowiangât kârikñân makmâ kârigeân.

Anutu ulilanep.

²⁰ Akto galalupne, yengât Anutu ulilandere Anutugât kuk bo akto damunnenje akto biwinenje sândukne akmap, yâkne damun akto Humonenje Yesu are den pat âlepne kârikne akmâ

âgâwiapgât gilâmne gembo moep are momonânba mem agalep. Mem agatmâ, “Nângât kâmot damunye akben.” dâm makmâ kalep. Aregât ye meme akyengim tânyengumbo laune lokom

²¹ wan me wan egâlianmap are mem manbiâ ârândân agâk. Akto wan me wan ye aknet dâm egâlianmap are Yesu Kristogât akmâ meme akyengimbo membai. Aregât kotge sopne sopne mem agatbaen. A bundâk.

Den bâine.

²² Galalupne, okotyene akmâ biwiyene kârikne agâkgât kulem esenne ire kulemgoân imâ bo ekmâ hâkân akbei. Amâ kâlep bo. Ire oyanmâ nângâm hengengowei.

²³ Akto tembe lokoje makto Timoteo kala busi kâlegenba sopanmâ âlepne mandâp. Akto yâkne togom penâniñbiap âmâ âlepne netne togom yekbaet.

²⁴ Akto humomolupylene akto luâk âmbâle hârok lokom manjan yekbei. Akto ire âmâ luâk âmbâle Italia hânânba togoyi arekne yengât okotyene nângâmai are nângânet dâm yu kulemgoân.

²⁵ Akto Anutune okotne akyengim damunylene agâk dâm ulilandân. A bundâk.

Yusugât Pat Âlep Den
The New Testament in the Timbe Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Timbe long Niugini

copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Timbe

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

03f82704-6ad1-5094-a78e-e240d9f2d4f8